

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

TÜRKİYE'DE REKABET ALANINDA YAPILAN LİSANSÜSTÜ TEZLERE YÖNELİK BİR İNCELEME*

A RESEARCH ON POSTGRADUATE THESES PREPARED ON THE FIELD OF COMPETITION IN TURKEY

Arş. Gör. Nurdan ORAL KARA¹

Yrd. Doç. Dr. Güzde YEŞİLAYDIN²

Yrd. Doç. Dr. Yasemin HANCIOĞLU³

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, stratejik yönetimin önemli konularından biri olan rekabet ile ilgili Türkiye'deki üniversitelerde yapılmış olan lisansüstü tezlerin incelenmesidir. Bu kapsamda çalışmada 2010-2017 yılları arasında, sosyal bilimler alanında yapılan lisansüstü tezler incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre, tezlerin % 68,75'i yüksek lisans tezi, %93,1'i Türkçe, %23,1'i 2010 yılında yürütülmüş, en fazla çalışılan üniversite Marmara Üniversitesi, anabilim dalı ise işletmedir. Rekabet konusu 2016 yılında doktora tezlerinde daha fazla kullanılmıştır. Nicel yöntemlerden frekans analizi, korelasyon analizi, faktör analizi, Analitik Hiyerarşi Prosesi ve Kümeleme Analizi, nitel yöntemlerden ise Elmas Modeli sıklıkla kullanılmıştır. En yaygın kullanılan veri toplama aracı ankettir. Rekabet ile ilgili stratejiler, rekabet gücü ve avantajı, rekabette sürdürülebilirlik ve uluslararasılaşma konularına yoğunlaşmıştır. Rekabet ile birlikte en sık kullanılan ilk beş kavram/konu ana tema olarak sırasıyla performans, inovasyon/yenilik, kümelenme/dışsal ağlar ve pazarlamadır. İncelenen tezlerin %13,29'u birden fazla sektörde faaliyet gösteren işletmelerde; %12,03'ü Turizm, Konaklama, Yiyecek-İçecek Hizmetleri sektöründe, %10,13'ü ise İş ve Yönetim sektöründe uygulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Rekabet, Rekabet Gücü, Sürdürülebilir Rekabet, Lisansüstü Tezler.

JEL Sınıflandırma Kodları: M10.

ABSTRACT

The aim of the study is to investigate the postgraduate theses conducted at universities in Turkey on the field of competition. In this context, the postgraduate theses in the field of social sciences between the years 2010-2017 are examined. According to the research findings, 68.75% of the theses are master theses and 93.1% are conducted in Turkish, 23.1% are in 2010. The theses are studied mostly at Marmara University and the department is the business administration. In 2016 the subject of competition was preferred more in doctoral dissertations. In

* Bu çalışma, 05-07 Ekim 2017 tarihleri arasında düzenlenen "2. Uluslararası İktisadi ve İdari Perspektifler Kongresi" nde sunulan çalışmanın gözden geçirilmiş ve genişletilmiş halidir.

¹ Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, nurdankarasdu@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-6945-0865>

² Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, gtrekli@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-2901-6474>

³ Ordu Üniversitesi, Ünye İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, yaseminhan@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-6337-1314>

quantitative methods, Frequency Analysis, Correlation Analysis, Factor Analysis, Analytic Hierarchy Process and Clustering Analysis and in qualitative methods Diamond Model are frequently used. The most commonly used data collection tool is surveys. The most studied subjects regarding the subject of competition are competition strategies, competitive power and advantage, sustainability and internationalization in competition. The top five most frequently used concepts/topics with competition are performance, innovation, clustering/external networks and marketing respectively. 13.29% of the theses examined are those operating in more than one sector; 12.03% are applied in Tourism, Accommodation, Food and Beverage Services sector and 10.13% in Business and Management sector.

Keywords: Competition, Competitive Power, Sustainable Competition, Postgraduate Theses.

JEL Classification Codes: M10.

1. GİRİŞ

Günümüzde hızla değişen çevre koşulları karşısında işletmeler belirsizliklerle dolu bir ortamda faaliyet göstermektedirler. Hızlı değişim ve küreselleşmenin etkisiyle birlikte, işletmeler hem değişen çevre koşullarına ayak uydurmak hem de güçlü bir rekabet ortamında üstünlük sağlamak için rekabet stratejileri geliştirmek baskısıyla karşı karşıyadırlar. Rekabet üstünlüğü elde etme ve bunu sürdürülebilir hale getirme ise strateji kavramının temelinde yer almaktadır.

“Rekabet” kelimesi, yöneticilerin görüşmelerinde, siyasilerin açıklamalarında, akademisyenlerin çalışmalarında sürekli olarak görülmektedir. Pazarlama ve strateji üzerine etkileyici yorumcular (commentator) işletmelerin temel mantığı olarak rekabeti görmektedir (Ford ve Hakansson, 2013).

Günümüzde iş dünyasında stratejik yönetimin önemli yapı taşlarından biri haline gelmiş rekabet kavramı küresel dünyadaki gelişmelere paralel olarak bilimsel ve akademik araştırmalarda da ele alınan ve incelenen bir kavram haline gelmiştir. Özellikle temel amacı bilim üretmek, bilimsel çalışmalar sonucu elde edilen bulguları ve sonuçları bilim insanları ve bilim dünyası ile paylaşmak, bilgiyi yaymak olan lisansüstü eğitimler ile hazırlanan tezlerin ilgililenen konu ile ilgili kapsamlı bilgiler sunabileceği düşünülmektedir. Bu düşünceden yola çıkılarak bu çalışmada rekabet konusu ile ilgili Türkiye’deki üniversitelerde yapılmış olan lisansüstü tezlerin incelenmesi amaçlanmıştır.

Lisansüstü çalışmaların derlenmesi, özellikle bilimsel araştırma kültürüne yeni araştırmacılara genel eğilimler, kullanılan yöntemler ve konu seçimi gibi unsurlara ilişkin detaylı bilgiler sunmakta; araştırmacılar bu tür çalışmalar ile kendi çalışmalarına yönelik yaklaşımlarını geliştirebilme şansına sahip olabilmektedirler (Çoşkun vd., 2014: 380-381). Ayrıca bu tür çalışmalar ile araştırma yapılan alanlarda daha önce çalışılmamış konuların belirlenmesi, alandaki boşlukların ortaya çıkarılması ve bilimsel alana yönelik katkıların artırılması sağlanabilmektedir (Öztutgan, 2016: 687). Türkiye’de literatür incelemesine yönelik olarak farklı alanlarda yapılan tarama çalışmalarına yoğun bir ilgi olduğu düşünülmektedir (Öztutgan, 2016: 686). Bu çalışmaya benzer şekilde özellikle eğitim, spor, işletme ve yönetim alan yazınında yapılmış tez çalışmalarının değerlendirildiği çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Ancak alan yazınında “rekabet” konusu ile ilgili çalışmaların derlendiği benzer herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu açıdan yapılan çalışmanın özgün olduğu düşünülmektedir.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Rekabet, hem piyasalarda rekabet eden işletmeleri ve küreselleşme ile mücadele eden ülkeleri hem de toplumsal ihtiyaçlara cevap veren sosyal organizasyonları içeren yaygın (pervasive) bir kavramdır (Porter, 2008). Literatürde rekabet farklı şekillerde tanımlanmaktadır. İşletmeler açısından rekabet kavramı, iki ya da daha fazla işletmenin üretim ve hizmete ilişkin etkinliklerle bir tüketici grubu belirleyerek rakiplerine üstünlük sağlama çabası şeklinde tanımlanabilir (Koç ve Bozkurt, 2014). Rekabetin genel tanımlamalarına bakıldığında, işletmelerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için bu kavramın gerekli olduğu görülebilmektedir. Rekabet, kaynakların en verimli kullanımını sağlayarak ve girişimi teşvik ederek, bir bütün olarak ekonomiye yarar sağlamaktadır (De Bono, 2000: 85). Rekabetin değişen yapısıyla işletmelerin yaşamlarını devam ettirebilmeleri, bu yeni rekabet dinamiklerine tepki verebilmeleri ve uyum sağlayabilmeleriyle mümkündür (Koç ve Bozkurt, 2014).

Rekabeti anlamının en iyi yolu “doğal” ve “stratejik” rekabeti birbirinden ayırmaktan geçmektedir (Arslan, 2008: 126). Rekabet doğal popülasyonların dinamiklerinde ve evriminde merkezde yer almaktadır ve önemlidir. Rekabet, doğal seleksiyon ile ilişkilendirilebilir. Doğal seleksiyona benzer şekilde çevreden gelen herhangi bir bileşene karşı işletmeler hayatta kalma eylemi içerisindedirler (Birch, 1957: 12-16).

Bir işletmenin büyümesi ve başarısı için önemli olan rekabet avantajı kazanma ve bu avantajı elde tutma becerisidir (Schuler ve Jackson, 1987: 208). Bir işletmenin “rekabet avantajına” sahip olması, değer yaratan stratejilerin mevcut veya potansiyel rakipler tarafından uygulanmamasıdır. Bir işletmenin “sürdürülebilir rekabet avantajına” sahip olması ise değer yaratan stratejilerinin eş zamanlı olarak mevcut veya potansiyel rakipler tarafından uygulanmamasıdır ve diğer işletmelerin bu stratejilerin faydalarını taklit edememesidir (Barney, 1991: 102).

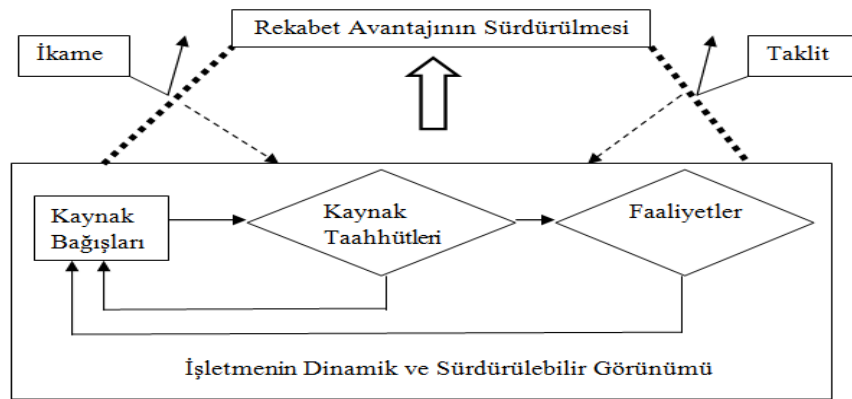
Rekabet avantajı elde etmek ve sürdürülebilmek için organizasyonlar, piyasa ortamındaki değişimlere hızla uyum sağlamalıdır (Senge, 1990). Pazardaki artan rekabetle karşı karşıya kalan işletme bu rekabet ile başa çıkmak için uygun stratejileri benimsemek ve uygulamak konusunda başarısız olursa, işletmenin performansının gerilemesi muhtemeldir (Mia ve Clarke, 1999: 138). Porter (1980), “strateji formülasyonunun özünü rekabet ile başa çıkmak” olarak belirtmiştir. Bu görüş tartışılarak ortaya konan işletmelerin rekabet kazanmada kullanabilecekleri üç rekabet stratejisi “inovasyon”, “kalite geliştirme” ve “maliyet azaltma”dır (Schuler ve Jackson, 1987: 208).

Bir işletmenin nasıl dinamik görüldüğü rekabet avantajlarının sürdürülebilirliği ile açıklanmaktadır. Burada karşı karşıya kalınan yaklaşım ise sürdürülebilir gelişmedir. Sürdürülebilir gelişme stratejileri, işletmenin nasıl kalıcı değer yaratabileceğini ortaya koymaktadır. Bu amaca ulaşmak endüstrinin çekiciliğine ve işletmenin işi konumlandırmasına bağlıdır. Dahası başarılı bir işletme pozisyonu, rekabet avantajlarını desteklemenin sürekliliğine bağlıdır (Rodriguez vd., 2002: 135-136).

Rekabet avantajının yeni formlarını oluşturmak, hızlı ve öngörülemeyen değişimleri içeren rekabet ortamında yönetimi fazlasıyla ilgilendiren önemli bir alan haline almaktadır (Day ve Wensley, 1988). İşletmelerin rekabet avantajı onların üretim kaynakları ve performans çıktılarındaki üstünlüklerine yansımaktadır. İşletmeler sürdürülebilir rekabet avantajını, benzersiz operasyonel odaklar oluşturup bunu sürdüreceği rekabet faktörlerinden faydalanarak elde edebilirler (Lau, 2002).

Sürdürülebilir rekabet avantajı yaratmak işletmenin kendi çevresinde rekabet edebileceği benzersiz kaynaklar ve yeteneklere bağlıdır (Barney, 1995: 60). Sürdürülebilir rekabetçi üstünlüğün nasıl elde edildiği Şekil 1’de gösterilmektedir.

Şekil 1. İşletmenin Dinamik Görünümü ve Rekabet Avantajlarının Sürdürülebilirliği

Kaynak: Ghemawat 1999’dan uyarlayan Rodriguez vd., 2002.

Kaynaklar, yetenekler ve faaliyetlerin mevcut ve potansiyel rakipler tarafından taklit ve ikame edilmesi ne kadar zor ise, sürdürülebilir rekabet avantajı yaratmanın o kadar mümkündür (Rodriguez, vd., 2002: 137) (Şekil 1).

Rekabet ile ilgili çalışmalar incelendiğinde işletmelerin rekabet açısından rakiplerinden bir adım önde olmaları farklı kavramlarla açıklanmaktadır. Bu kavramlar birbirleri ile benzerlik taşısa da, farklı noktaları da içinde barındırmaktadır. Bu kavramlardan bazıları, “rekabet önceliği”, “rekabet avantajı”, “rekabet gücü”, “rekabet edebilirlik”, “sürdürülebilir rekabet üstünlüğü”dür. Bu kavramlar aşağıda kısaca açıklanmaktadır:

- Rekabet önceliği, piyasa şartlarına göre işletmeye rekabette öncelik sunan faktörlerdir (Wright, 2010).
- Rekabet avantajı, hem bir farklılık hem de rakiplerin gözünde işletme ile ilgili tanımlanan bir avantaj olmalıdır (Aaker, 1989: 98).
- Hem mikro hem de makro düzeyde oldukça tartışılan bir konu olan rekabet gücü kavramının tanımlanması konusunda bir uzlaşmaya varılamamıştır. Rekabet gücü genel olarak başlangıç koşullarına göre bir işletmenin belirlenen amaçlara ulaşma süreci ve ulaşıldığında ise göstergeler açısından rakiplerden üstün olmasıdır (Topallı ve Mercan, 2016: 857). Diğer bir tanıma göre ise rekabet gücü, işletme/endüstri/ülkelerin toplam verimliliği artırabilme potansiyeline sahip olmaları şeklinde tanımlanmaktadır. Rekabet gücü diğer bir ifade ile rekabet edebilirlik, sermaye ve doğal kaynakların yenilenmesine, insan kaynağının geliştirilmesine ve teknolojik gelişmelere hızla uyum sağlama yeteneğine bağlıdır (Çivi, 2001: 23-24).
- Bazı işletmelerin diğer işletmelere göre uzun dönemde neden daha iyi performans gösterdiği “sürdürülebilir rekabet üstünlüğü” kavramı ile açıklanmaktadır. Sürdürülebilir rekabet üstünlüğü, “rekabet üstünlüğünün rakiplerin muhtemel taklitçilik girişimlerine ve endüstrideki muhtemel değişimlere rağmen uzun dönemde var olmaya devam edeceği bekleniyorsa bu üstünlük sürdürülebilirdir” şeklinde tanımlanabilir (Seviçin, 2009: 174).

3. ÇALIŞMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı, stratejik yönetimin önemli konularından biri olan “rekabet” ile ilgili Türkiye’deki üniversitelerde yapılmış olan lisansüstü tezlerin incelenmesidir. Bu kapsamda çalışmada 2010-2017 yılları arasında, sosyal bilimler alanında yapılan lisansüstü tezler incelenmiş; bu tezlerin türü, dili, yürütülmüş oldukları üniversiteler, anabilim dalları ve örneklemelerinin alındığı sektörler gibi özellikleri özetlenmiştir. Ayrıca tezlerin yapıldıkları yıllara göre dağılımlarını ortaya koymak, rekabet ile ilgili en çok çalışılan kavramları gruplandırmak, rekabet ile birlikte ele alınan farklı konuları belirlemek, tezlerde kullanılan veri analiz yöntemleri ve istatistiksel teknikler ile veri toplama araçları ve veri kaynakları hakkında bilgiler sunmak amaçlanmıştır. Bu çalışma ile rekabet ile ilgili yapılan bilimsel çalışmaların yoğunlaştığı rekabet kavramlarına ve rekabet ile ilişkilendirilen farklı konulara dikkat çekilerek rekabet konusunda genel bir çerçeve sunulmaktadır.

Çalışma kapsamında aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

- Türkiye’deki üniversitelerde 2010-2017 yılları arasında rekabet ile ilgili erişime açık kaç adet kuramsal/uygulamalı lisansüstü tez yapılmıştır?
- İncelenen tezlerin yıllara ve lisansüstü düzeylerine göre dağılımı nasıldır?
- İncelenen tezlerin yürütüldüğü üniversitelere, anabilim dallarına ve özgün dillerine göre dağılımları nasıldır?
- İncelenen tezlerde kullanılan veri toplama araçları ve veri kaynakları nelerdir?
- İncelenen tezlerde kullanılan veri analiz yöntemleri ve istatistiksel teknikler nelerdir?
- İncelenen tezlerde ele alınan rekabet kavramları nelerdir? Hangi rekabet kavramı hangi yıllarda daha çok çalışılmıştır?
- Yapılan tezlerde rekabetle ilişkili ele alından diğer kavramlar/konular nelerdir?
- İncelenen tezlerde ele alınan örneklemelere ait sektörler nelerdir?

Yapılan alan yazın incelemesi sonucunda farklı alanlarda/konularda yapılmış tezlerin incelendiği çalışmalar (Bakır, 2013; Benligiray, 2009; Hazır Bıkmaz vd., 2013; Büyükkikiz, 2014; Karadağ, 2014; Şahin vd., 2013; Tarman vd., 2010; Kaytez ve Durualp, 2014; Duygulu ve Sezgin, 2015; Şahin vd., 2011; Oruç ve Ulusoy, 2008; Çilingir, 2017) bulunmaktadır. Ancak Türkiye’deki üniversitelerde rekabet konusu ile ilgili yapılmış tez çalışmalarının birlikte derlendiği, betimlemesinin yapıldığı benzer bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu bakımdan bu araştırma, rekabet konusunda Türkiye’de yapılan tezlerin lisansüstü düzeyleri, kullandıkları veri toplama araçları ve veri kaynakları, veri analiz yöntemleri ve istatistiksel teknikleri, ele alınan rekabet kavramları ve rekabetle ilişkili diğer kavram ve konuları bütüncül bir bakış açısı ile incelemesi bakımından önem taşımaktadır. Bu çalışmanın rekabet konusunda genel çerçeveyi göstermesi sonucu bundan sonra yapılacak olan rekabet ile ilgili

çalışmalara kaynak oluşturacağı, yön vereceği; rekabet konusuna ilgi duyan araştırmacılar için yeni bir bakış açısı sunacağı ve katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4. YÖNTEM

Araştırma betimsel nitelikte olup, tarama modeli tipindedir. Araştırma verileri nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Verilerin elde edilmesinde Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezinin veri tabanı kullanılmıştır.

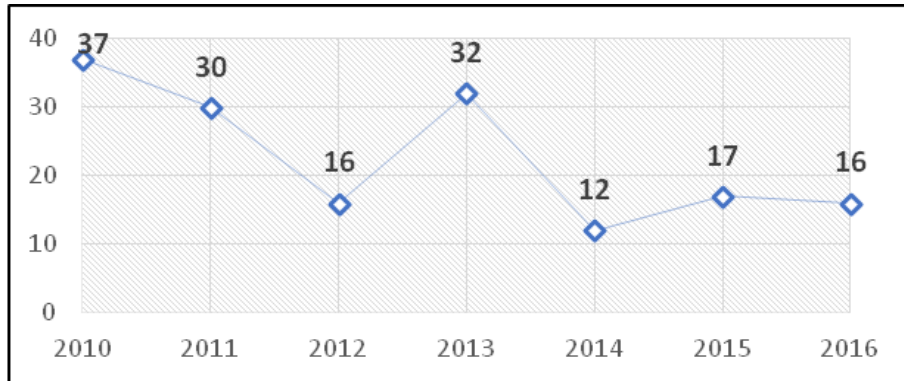
Araştırmanın evreni, Türkiye’deki üniversitelerde yürütülen, Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi tarafından 06 Haziran 2017 tarihi itibarıyla 2010-2017 yılları arasında yapılmış, erişime açık, tarama terimi rekabet olarak arşivlenen 1308 adet lisansüstü tezden oluşmaktadır. Örneklem seçiminde yazarlar tarafından birtakım kriterler belirlenmiştir. Bu kriterler doğrultusunda veri tabanının tarama terimi bölümüne “rekabet”, izin durumu bölümüne “izinli”, yıl kısmına “2010-2017”; konu bölümüne “İşletme” yazılarak tarama yapılmıştır. Ayrıca incelenen tezlerin sosyal bilimler alanında yürütülmüş olması da diğer bir kriter olarak belirlenmiştir. Her ne kadar çalışmada 2017 yılı verileri kullanılmak istenmiş olsa da Haziran 2017 yılı itibarıyla tamamlanan tezlerin hiç biri erişime açık değildir. Bu nedenle örneklem, 2010-2016 yılları arasında yürütülen çalışmalar ile sınırlandırılmıştır. Belirlenen kriterlere göre araştırmanın örnekleme, Türkiye’deki üniversitelerde 2010-2016 yılları arasında yürütülen rekabet ile ilgili erişime açık 110 adet yüksek lisans ve 50 adet doktora tezi olmak üzere toplam 160 adet lisansüstü tezden oluşmaktadır.

Araştırma kapsamında ele alınan tezlere ilişkin yayım yılı, tez türü, özgün dili, yürütülmüş oldukları üniversiteler, anabilim dalları, tezlerde kullanılan veri analiz yöntemleri ve istatistiksel teknikler, veri toplama araçları ve veri kaynakları, tezlerde ele alınan rekabet kavramları, rekabetle ilişki kurulan diğer kavramlar/konular, örneklemelere ilişkin sektörler hakkında elde edilen bilgiler frekans ve yüzde dağılımları şeklinde sunulmuştur.

5. BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırma kapsamında incelenen tezlerin yıllara göre dağılımı Grafik 1’de yer almaktadır.

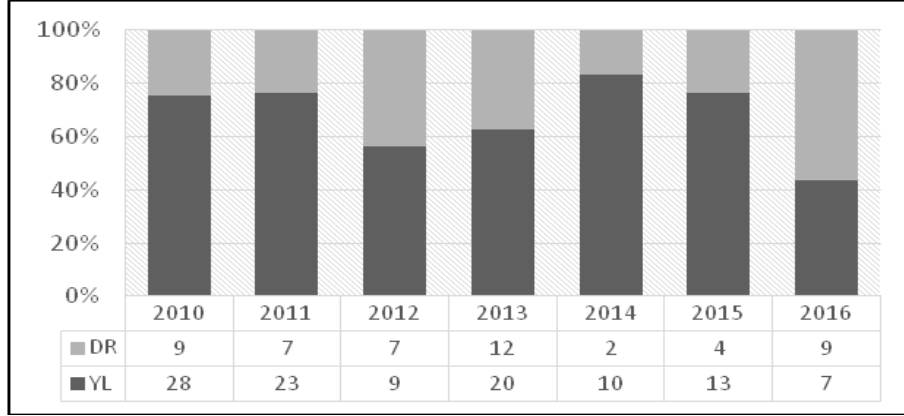
Grafik 1. Araştırma Kapsamında Ele Alınan Tezlerin Yıllara Göre Dağılımları

Rekabet konusunda yapılmış tezlerin yıllara göre dağılımına bakıldığında 37 adet (% 23,1) tez ile en fazla tezin 2010 yılında yapıldığı, sonraki yıllarda azalan bir eğilim söz konusu olsa da 2013 yılında 32 adet (% 20) tez ile rekabet konusunun yeniden artan bir hızla incelenmiş olduğu söylenebilir. Ancak 2013 yılından itibaren rekabet konusunun çalışılma hızında yeniden bir düşüş yaşanmıştır (Grafik 1).

Araştırma kapsamında incelenen tezlerin 110 tanesi (% 68,75) yüksek lisans; 50 tanesi (% 31,25) ise doktora tezidir. Tez türlerinin yıllara göre dağılımları Grafik 2’de yer almaktadır.

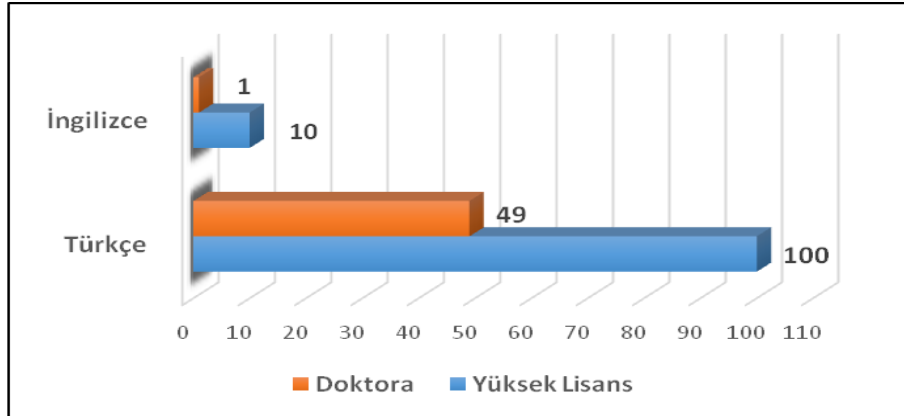
Grafik 2. Araştırma Kapsamında Ele Alınan Tez Türlerinin Yıllara Göre Dağılımları (%)

Tez türlerinin yıllara göre dağılımları incelendiğinde 2016 yılı hariç diğer yıllarda rekabet konusunun yüksek lisans tezlerinde doktora tezlerine kıyasla daha fazla incelendiği görülmektedir. 2016 yılında ise rekabet konusu doktora tezlerinde daha fazla işlenmiştir (Grafik 2).

Araştırma kapsamında incelenen tezlerde kullanılan dil ile tez türlerine ilişkin dağılımlar Grafik 3'te yer almaktadır.

Grafik 3. Araştırma Kapsamında Ele Alınan Tezlerde Kullanılan Özgün Dil ile Tez Türlerine İlişkin Dağılımlar

Araştırma kapsamında ele alınan tezlerin çok büyük bir kısmının (% 93,1) dili Türkçe'dir. Türkçe olarak yazılan 149 adet tezin 100 adeti (% 67,1) yüksek lisans, 49 adeti (% 32,9) ise doktora tezidir. İngilizce olarak yazılan tezlerin ise hemen hepsi (% 90,9) yüksek lisans tezidir. Bu sonuçlara göre hem Türkçe hem de İngilizce olarak yazılan tezlerin büyük çoğunluğunun yüksek lisans tezi olduğu söylenebilir (Grafik 3).

Araştırma kapsamında ele alınan tezlerin üniversitelere göre dağılımına ilişkin bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırma Kapsamında Ele Alınan Tezlerin Üniversitelere Göre Dağılımları

Üniversite Adı	Frekans (n)	Yüzde (%)
Marmara Üniversitesi	18	11,25
Dokuz Eylül Üniversitesi	9	5,625
Düzce Üniversitesi	6	3,75
Kahraman Maraş Sütçü İmam Üniversitesi	6	3,75
Selçuk Üniversitesi	6	3,75
Süleyman Demirel Üniversitesi	6	3,75
Gebze Teknik Üniversitesi	5	3,125
İstanbul Üniversitesi	5	3,125
Sakarya Üniversitesi	5	3,125

Üniversite Adı	Frekans (n)	Yüzde (%)
<i>Dumlupınar Üniversitesi</i>	4	2,50
<i>Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü</i>	4	2,50
<i>İstanbul Ticaret Üniversitesi</i>	4	2,50
<i>Anadolu Üniversitesi</i>	3	1,875
<i>Ankara Üniversitesi</i>	3	1,875
<i>Bahçeşehir Üniversitesi</i>	3	1,875
<i>Boğaziçi Üniversitesi</i>	3	1,875
<i>Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi</i>	3	1,875
<i>Galatasaray Üniversitesi</i>	3	1,875
<i>Gazi Üniversitesi</i>	3	1,875
<i>Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi</i>	3	1,875
<i>Niğde Üniversitesi</i>	3	1,875
<i>Türk Hava Kurumu Üniversitesi</i>	3	1,875
<i>Yaşar Üniversitesi</i>	3	1,875
<i>Afyon Kocatepe Üniversitesi</i>	2	1,25
<i>Akdeniz Üniversitesi</i>	2	1,25
<i>Atatürk Üniversitesi</i>	2	1,25
<i>Atılım Üniversitesi</i>	2	1,25
<i>Beykent Üniversitesi</i>	2	1,25
<i>Celal Bayar Üniversitesi</i>	2	1,25
<i>Cumhuriyet Üniversitesi</i>	2	1,25
<i>Çukurova Üniversitesi</i>	2	1,25
<i>Harp Akademileri</i>	2	1,25
<i>Kocaeli Üniversitesi</i>	2	1,25
<i>Okan Üniversitesi</i>	2	1,25
<i>Yeditepe Üniversitesi</i>	2	1,25
<i>Yıldız Teknik Üniversitesi</i>	2	1,25
<i>Abant İzzet Baysal Üniversitesi</i>	1	0,625
<i>Adnan Menderes Üniversitesi</i>	1	0,625
<i>Balıkesir Üniversitesi</i>	1	0,625
<i>Bartın Üniversitesi</i>	1	0,625
<i>Bilecik Üniversitesi</i>	1	0,625
<i>Ege Üniversitesi</i>	1	0,625
<i>Erciyes Üniversitesi</i>	1	0,625
<i>Eskişehir Osmangazi Üniversitesi</i>	1	0,625
<i>Gaziantep Üniversitesi</i>	1	0,625
<i>Hitit Üniversitesi</i>	1	0,625
<i>İnönü Üniversitesi</i>	1	0,625
<i>İstanbul Kültür Üniversitesi</i>	1	0,625
<i>Karabük Üniversitesi</i>	1	0,625
<i>Karadeniz Teknik Üniversitesi</i>	1	0,625
<i>Kırıkkale Üniversitesi</i>	1	0,625
<i>Maltepe Üniversitesi</i>	1	0,625
<i>Mustafa Kemal Üniversitesi</i>	1	0,625
<i>Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi</i>	1	0,625
<i>Orta Doğu Teknik Üniversitesi</i>	1	0,625
<i>Pamukkale Üniversitesi</i>	1	0,625
<i>Sabancı Üniversitesi</i>	1	0,625
<i>Trakya Üniversitesi</i>	1	0,625
<i>Uludağ Üniversitesi</i>	1	0,625
TOPLAM	160	100

Rekabet konusu ile ilgili yapılan tezlerin en fazla olduğu üniversite Marmara Üniversitesi'dir (%11,3). Marmara Üniversitesi dışında % 5,6 ile Dokuz Eylül Üniversitesi, % 3,8 ile Düzce, Kahraman Maraş Sütçü İmam, Selçuk ve Süleyman Demirel Üniversiteleri rekabet konusunda en fazla tez yapan üniversiteler olarak belirlenmiştir (Tablo 1).

Araştırma kapsamında ele alınan tezlerin anabilim dallarına göre dağılımına ilişkin bilgiler Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Araştırma Kapsamında Ele Alınan Tezlerin Anabilim Dallarına Göre Dağılımları

Anabilim Dalı	Yüksek Lisans (Sayı)	Doktora (Sayı)	Toplam (Sayı)	Toplam (%)
<i>Avrupa Birliği</i>	-	1	1	0,6
<i>Bütünleşik Pazarlama İletişimi Yönetimi</i>	1	-	1	0,6
<i>Deniz İşletmeleri Yönetimi</i>	1	-	1	0,6
<i>Gazetecilik</i>	2	-	2	1,3
<i>Halkla İlişkiler ve Tanıtım</i>	1	-	1	0,6
<i>İktisat*</i>	8	2	10	6,3
<i>İnsan Kaynakları Yönetimi</i>	2	-	2	1,3
<i>İşletme*</i>	67	42	109	68,1
<i>Kamu Yönetimi</i>	2	-	2	1,3
<i>Maliye</i>	-	1	1	0,6
<i>Pazarlama</i>	1	-	1	0,6
<i>Savunma Kaynakları Yönetimi</i>	2	-	2	1,3
<i>Sermaye Piyasası ve Borsa</i>	2	-	2	1,3
<i>Seyahat İşletmeciliği</i>	1	-	1	0,6
<i>Sigortacılık</i>	1	-	1	0,6
<i>Siyaset Bilimi</i>	1	-	1	0,6
<i>Spor Yöneticiliği</i>	1	-	1	0,6
<i>Strateji Bilimi</i>	2	-	2	1,3
<i>Turizm İşletmeciliği</i>	9	4	13	8,1
<i>Ulaştırma ve Lojistik Yönetimi</i>	1	-	1	0,6
<i>Uluslararası Ticaret / Uluslararası Ticaret ve Lojistik*</i>	5	-	5	3,1
TOPLAM	110	50	160	100,0

*İngilizce dilinde yazılmış olan tezlerden "Economics" Anabilim Dalı'nda yapılan tezler "İktisat"; "Management" Anabilim Dalı'nda yapılan tezler "İşletme" ve "International Trade Management" Anabilim Dalı'nda yapılan tezler ise "Uluslararası Ticaret/Uluslararası Ticaret ve Lojistik" anabilimdali altında sınıflandırılmıştır.

Rekabet konusu ile ilgili farklı anabilim dallarında lisansüstü tezler yapılmıştır. Ancak araştırma kapsamında ele alınan tezlerin yarısından fazlası (% 68,1) "İşletme Anabilim Dalı" tarafından tamamlanmıştır. Bunun dışında tezlerin % 8,1'i Turizm İşletmeciliği; % 6,1'i İktisat; % 3,1'i ise Uluslararası Ticaret / Uluslararası Ticaret ve Lojistik Anabilim Dalı'nda yürütülmüştür (Tablo 2).

Araştırma kapsamında yer alan tezlerde kullanılan veri analiz yöntemleri ve istatistiksel tekniklerin dağılımı Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. Araştırma Kapsamındaki Tezlerde Kullanılan Veri Analiz Yöntemleri ve İstatistiksel Teknikler

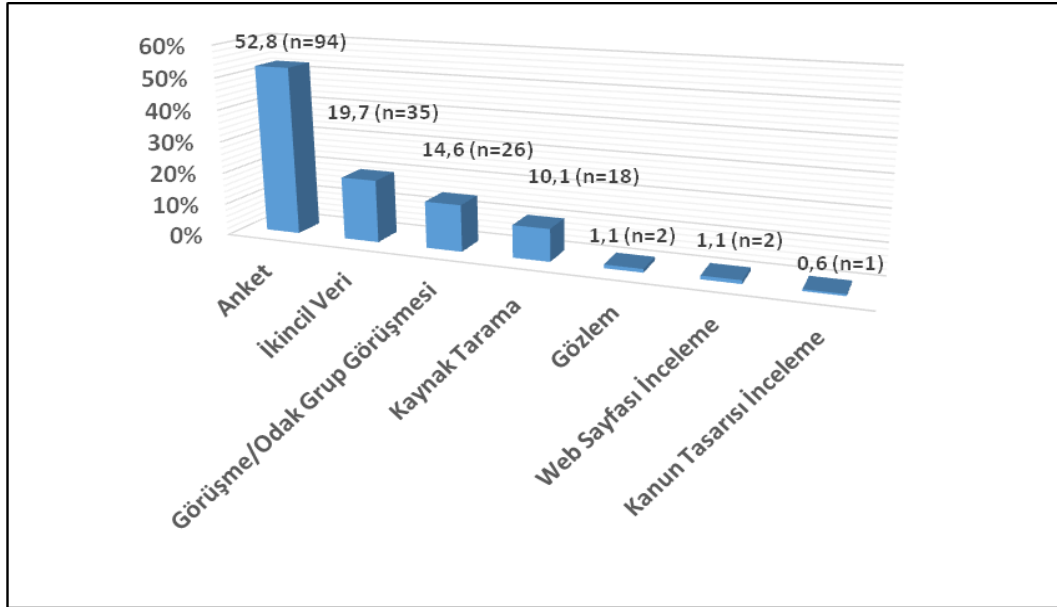
	Veri Analiz Yöntemi ve İstatistiksel Teknikler	Frekans (n)	Yüzde (%)
Nicel Betimsel	<i>Frekans Analizi</i>	81	19,29
	<i>Tanımlayıcı İstatistikler*</i>	35	8,33
	<i>Korelasyon Analizi</i>	40	9,52
	<i>Faktör Analizi</i>	40	9,52
	<i>Regresyon Analizi</i>	30	7,14
	<i>ANOVA Testi</i>	25	5,95
	<i>Güvenilirlik Analizi</i>	22	5,24
	<i>t - Testi</i>	18	4,29
	<i>Yapısal Eşitlik Modeli</i>	10	2,38
	<i>Ki-Kare Analizi</i>	9	2,14
Nicel Kestirimsel	<i>Mann-Whitney U Analizi</i>	6	1,43
	<i>Kruskal-Wallis Analizi</i>	4	0,94
	<i>Çapraz Tablo Analizi</i>	4	0,94
	<i>Wilcoxon W</i>	3	0,71
	<i>Hiyerarşik Regresyon</i>	2	0,48
	<i>MANOVA</i>	1	0,24
	<i>Panel Veri Regresyon</i>	1	0,24
	<i>Lojistik Regresyon</i>	1	0,24
	<i>Analitik Hiyerarşi Prosesi</i>	3	0,71
	<i>Kümeleme Analizi</i>	3	0,71
Diğer Nicel Yöntemler	<i>Ekonometrik Model / Analiz</i>	2	0,48
	<i>Maliyet Analizi</i>	2	0,48
	<i>Konjoint Analizi</i>	1	0,24
	<i>Kaynak Tüketim Muhasebesi Modeli</i>	1	0,24
	<i>Oran Analizi</i>	1	0,24
	<i>Oyun Ağacı Analizi</i>	1	0,24
	<i>Zaman Serileri Analizi</i>	1	0,24
	<i>İktisadi Hesaplamalar</i>	1	0,24
	<i>Temel Bileşenler Analizi</i>	1	0,24
	<i>Levin-Lin ve Chu Testi</i>	1	0,24
<i>Panzar Rosse Modeli</i>	1	0,24	
<i>Talep Tahmin Yöntemi</i>	1	0,24	
Nitel	<i>Elmas Modeli</i>	18	4,29
	<i>Literatür İnceleme</i>	14	3,33
	<i>SWOT Analizi</i>	9	2,14
	<i>Örnek Olay/Vaka Analizi</i>	6	1,43
	<i>İçerik Analizi</i>	6	1,43
	<i>Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Yöntemi</i>	3	0,71
	<i>Keşifsel Araştırma</i>	3	0,71
	<i>Betimsel Analiz</i>	3	0,48
	<i>Doküman Analizi</i>	2	0,24
	<i>Durum Analizi</i>	1	0,24
<i>Belgesel Tarama Yöntemi</i>	1	0,24	
<i>Değer Zinciri Modeli</i>	1	0,24	
<i>Delphi Yöntemi</i>	1	0,24	
Diğer	<i>Fiyat Akış Diyagramı</i>	1	0,24
	<i>Önem-Performans Analizi</i>	1	0,24
	<i>Sabit Pazar Payı Analizi</i>	1	19,29
	TOPLAM**	420	100,0

*Ortalama, standart sapma, minimum, maksimum değerler, ortanca ile ilgili istatistiksel bilgiler bu kapsamda değerlendirilmiştir. **Tezlerin genelinde aynı tezde birden fazla veri analiz yöntemi ve istatistiksel teknik kullanıldığından toplam sayı 420 olarak belirlenmiştir.

Araştırma kapsamında ele alınan tezlerde kullanılan araştırma yöntemlerine ve istatistiksel tekniklere bakıldığında farklı tekniğin kullanıldığı söylenebilir. Araştırma bulguları incelendiğinde nicel betimsel analiz yöntemlerinden frekans analizi (%19,29) en fazla kullanılan yöntem olmuştur. Nicel kestirimsel yöntemlere bakıldığında korelasyon analizi (% 9,52), faktör analizi (% 9,52), regresyon analizi (%7,14), ANOVA testi (%5,95) ve güvenilirlik analizi (% 5,24) en fazla kullanılan ilk beş yöntem arasında yer almaktadır. Diğer nicel yöntemler olarak Analitik Hiyerarşi Prosesi yöntemi (% 0,71) ile Kümeleme Analizi (% 0,71) de tercih edilen araştırma yöntem ve tekniklerindedir. Nitel yöntemlerden ise rekabet konusunda sıklıkla ele alınan Elmas Modeli (%4,29), literatür inceleme (%3,33), SWOT analizi (%2,14), örnek olay/vaka analizi (%1,43) ve İçerik analizi (%1,43) yöntemleri en sık kullanılan ilk beş yöntem arasında yer almaktadır (Tablo 3).

Araştırma kapsamında ele alınan tezlere ilişkin veri toplama araçları ve veri kaynaklarına ilişkin dağılımlar Grafik 4'te yer almaktadır.

Grafik 4. Araştırma Kapsamında Ele Alınan Tezlere İlişkin Veri Toplama Araçları ve Veri Kaynakları *

*Tezlerin bir kısmında aynı tez içinde birden fazla veri toplama aracı kullanıldığından toplam sayı, tez toplamından farklıdır.

Tezlerde kullanılan veri toplama araçları ve veri kaynakları incelendiğinde tezlerin bazılarında birden fazla veri toplama aracı kullanıldığı söylenebilir. En yaygın kullanılan veri toplama aracı anket (%52,8) olup; ikincil veri (%19,7) ve görüşme/odak grup görüşmesi (%14,6) de sık kullanılmıştır. Genel olarak literatür derleme şeklinde teorik olarak tasarlanan tezler “kaynak tarama” başlığı altında sınıflandırılmıştır (Grafik 4).

İncelenen tezlerin anahtar kelimelerinde ve başlıklarında geçen rekabet ile ilgili kavramlar ile bu tezlerin yayımlanma yıllarına ilişkin dağılımlar Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. Rekabet ile İlgili Kavramların Yıllara Göre Dağılımı

Kavramlar	Frekans (n)	Yüzde (%)	2010 (n)	2011 (n)	2012 (n)	2013 (n)	2014 (n)	2015 (n)	2016 (n)
<i>Rekabet Stratejileri</i>	40	23,12	4	8	5	8	6	2	7
<i>Rekabet Gücü</i>	33	19,08	8	10	0	8	4	1	2
<i>Rekabet Avantajı</i>	17	9,83	6	3	1	2	1	3	1
<i>Sürdürülebilir Rekabet/ Sürdürülebilir Rekabet Avantajı/ Sürdürülebilir Rekabet Üstünlüğü</i>	15	8,67	6	2	2	1	0	2	2
<i>Uluslararası Rekabetçilik / Uluslararası Rekabet Gücü / Küresel Rekabet / Global Rekabet Baskısı /Küresel Rekabet Gücü</i>	11	6,36	3	1	2	3	0	2	0
<i>Rekabet Üstünlüğü</i>	10	5,78	2	2	1	3	0	1	1
<i>Rekabet Edilebilirlik / Rekabetçilik / Rekabetçi Davranış / Rekabet Yeteneği</i>	8	4,62	0	0	1	4	0	2	1
<i>Haksız Rekabet /Haksız Vergi Rekabeti</i>	5	2,89	1	0	0	1	0	3	0
<i>Bölgesel Rekabetçilik /Destinasyon Rekabeti /Kent Rekabeti /</i>	4	2,31	0	2	0	1	0	1	0
<i>Rekabet Analizi /Karşılaştırmalı Rekabet Analizi / Rekabet Yapısı Analizi</i>	4	2,31	2	0	0	1	0	0	1
<i>Rekabetçi Yapı / Rekabetçi Kültür / Rekabetçi Kimlik</i>	4	2,31	2	1	0	0	0	0	1
<i>Rekabet Önceliği</i>	3	1,73	1	0	1	0	1	0	0
<i>Rekabet Politikası /Rekabet Araçları/ Rekabet Modelleri</i>	3	1,73	0	0	0	2	0	0	1
<i>Ortaklaşa Rekabet</i>	2	1,16	1	1	0	0	0	0	0
<i>Rekabet Hukuku</i>	2	1,16	1	0	0	1	0	0	0
<i>Uluslararası Vergi Rekabeti</i>	2	1,16	0	0	1	0	0	1	0
<i>Analitik Rekabet</i>	1	0,58	0	0	0	0	1	0	0
<i>İşletme Rekabeti</i>	1	0,58	0	0	1	0	0	0	0
<i>Rekabet Gerilimi</i>	1	0,58	0	0	1	0	0	0	0
<i>Rekabet Ortamı</i>	1	0,58	0	0	0	1	0	0	0
<i>Rekabet Yoğunluğu</i>	1	0,58	0	1	0	0	0	0	0
<i>Rekabetçi Değerler Modeli</i>	1	0,58	1	0	0	0	0	0	0
<i>Rekabetçi İstihbarat Sistemleri</i>	1	0,58	0	1	0	0	0	0	0
<i>Ulusal Rekabet Gücü</i>	1	0,58	1	0	0	0	0	0	0
<i>Vergi Rekabeti Göstergeleri</i>	1	0,58	0	0	1	0	0	0	0
<i>Yeşil Rekabet Stratejileri</i>	1	0,6	0	0	1	0	0	0	0
TOPLAM*	173	100	39	32	18	36	13	18	17

*Tezlerin genelinde aynı tez içinde birden fazla rekabet kavramı kullanıldığından toplam sayı 173 bulunmuştur. Bu nedenle bu sayı tez toplamından farklıdır.

Rekabet ile ilgili kavramlar incelendiğinde, tezlerde en sık kullanılan ilk beş kavramın sırasıyla “rekabet stratejileri” (% 23,12), “rekabet gücü” (% 19,08), “rekabet avantajı” (% 9,83), “sürdürülebilir rekabet/sürdürülebilir rekabet avantajı/sürdürülebilir rekabet üstünlüğü” (% 8,67) ve “uluslararası rekabetçilik / uluslararası rekabet gücü / küresel rekabet / global rekabet baskısı /küresel rekabet gücü” (% 6,36) olduğu saptanmıştır. Ana tema olarak bakıldığında rekabet ile ilgili stratejiler, rekabet gücü ve avantajı, rekabette sürdürülebilirlik ve uluslararasılaşma konularına yoğunlaştığı söylenebilir (Tablo 4).

İncelenen tezlerde rekabet konusu ile birlikte çalışılan diğer konu ve kavramlara ilişkin dağılımlar Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5. İncelenen Tezlerde Rekabet ile Birlikte Çalışılan Diğer Tema, Konu ve Kavramlar

Rekabet Dışı Kavramlar / Konular	Frekans (n)	Yüzde (%)
İşletme Performansı /Çalışan Performansı /Örgütsel Performans	16	11,43
İnovasyon / İnovasyon Stratejileri /Yenilikçilik / Yenilik Odaklılık/Yenilik Kapasitesi/Teknolojik Yenilik Performansı/ Stratejik İnovasyon	11	7,86
Kümelenme (n=9) / Dışsal Ağlar (n=1)	10	7,14
Pazarlama / Pazarlama Stratejileri /Pazarlama Yönetimi /Pazar Odaklılık /Çift Yetenekli Pazarlama /Kasko Pazarlaması/ Stratejik Pazarlama/Yabancı Moda Pazarı	8	5,71
Lojistik / Lojistik Köyler / Lojistik Stratejileri /Lojistik Performansı	6	4,29
Stratejik İnsan Kaynakları Yönetimi/ İnsan Kaynakları Yönetimi	6	4,29
Toplam Kalite Yönetimi/ Hizmet Kalitesi/ Kalite Güvence Sistemi	6	4,29
Çevreci Yaklaşım / Çevre Maliyetleri/Çevreci Tedarik Zinciri Yönetimi/ Sürdürülebilir Çevre Politikaları	4	2,86
Markalaşma / Marka Stratejisi/ Marka Ekosistemi / Global Marka	4	2,86
Tedarik Zinciri Yönetimi	4	2,86
Bilgi Teknolojileri /Enformasyon ve Bilgi yönetimi / Kurumsal Kaynak Planlaması (ERP)	3	2,14
Dış Kaynak Kullanımı	3	2,14
İleri İmalat Teknolojileri/ Esnek İmalat Sistemleri	3	2,14
Satış Sonrası Hizmetler / Satış ve Pazarlama Stratejileri	3	2,14
Yabancı Sermaye Hareketleri / Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları	3	2,14
Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Yaklaşımı	2	1,43
e-Ticaret	2	1,43
Farklılaşma Stratejisi /Fiyatlandırma stratejileri	2	1,43
Hedef Maliyetleme/Kaizen Maliyetleme	2	1,43
İş Esnekliği / İş Güvencesi	2	1,43
Kaynak Temelli Yaklaşım/ Kaynak Tüketim Muhasebesi Modeli	2	1,43
Müşteri Odaklılık/ İç Müşteri Memnuniyeti	2	1,43
Şehir Marka Yönetimi /Şehir Pazarlaması	2	1,43
Uluslararasılaşma/AB-TR İlişkileri	2	1,43
Üretim Maliyetleri/ Üretim Stratejileri	2	1,43
Çağdaş Yönetim Teknikleri	1	0,71
Devlet Yardımları	1	0,71
Dış Ticaret	1	0,71
Etik Yönelim	1	0,71
Finansal Olmayan Performans Göstergeleri	1	0,71
İç Girişimcilik	1	0,71
Kitlesele Bireyselleştirme	1	0,71
Kuramsal Kuram	1	0,71
Kurumsal İtibar Yönetimi	1	0,71
Liderlik	1	0,71
Operasyonel Etkinlik	1	0,71
Örgüt Kültürü	1	0,71
Örgütsel Yetenek	1	0,71
Paydaşlarla İlişki Yönetimi	1	0,71
Reklam	1	0,71
Serbestleştirme	1	0,71
Stok Yönetimi	1	0,71
Stratejik Destinasyon Yönetimi	1	0,71
Stratejik İşbirliği	1	0,71
Stratejik Yönetim	1	0,71
Şirket Piyasa Değeri	1	0,71
Talep Koşulları	1	0,71
Teknoloji ve AR-GE Yönetimleri	1	0,71
Telif Hakkı	1	0,71
Vergi Uyumuştırılması	1	0,71
Yabancı Moda Pazarı	1	0,71
Yaratıcı Endüstriler	1	0,71
Yavaş İşletmecilik	1	0,71
Yerel Kalkınma	1	0,71
Yoğunlaşma	1	0,71
TOPLAM*	140	100,00

Araştırma kapsamında ele alınan tezlerde rekabet ile birlikte kullanılan diğer konu, kavram ve tematik dağılımlar incelendiğinde en sık kullanılan ilk beş kavramın/konunun/temanın tema sırasıyla performans (%11,4), inovasyon/yenilik (%7,1), kümelenme/dışsal ağlar (%7,1), lojistik (%4,3) ve pazarlama (%4,3) olduğu belirlenmiştir (Tablo 5).

Araştırma kapsamında incelenen tezlerde ele alınan örneklemelere ait sektörlerin dağılımı Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Tezlere İlişkin Örneklemelerin Ait Olduğu Sektörlerin Dağılımı

Sektör Listesi*	Frekans (n)	Yüzde (%)
<i>Birden Fazla Sektör Belirtilmiş</i>	21	13,29
<i>Turizm, Konaklama, Yiyecek-İçecek Hizmetleri</i>	19	12,03
<i>İş ve Yönetim**</i>	16	10,13
<i>Sektör Belirtilmemiş</i>	13	8,23
<i>Bilişim Teknolojileri</i>	12	7,59
<i>Ulaştırma, Lojistik ve Haberleşme</i>	12	7,59
<i>Finans</i>	10	6,33
<i>Ticaret (Satış ve Pazarlama)</i>	8	5,06
<i>Tekstil, Hazır Giyim, Deri</i>	6	3,80
<i>Ağaç İşleri, Kağıt ve Kağıt Ürünleri</i>	5	3,16
<i>Gıda</i>	5	3,16
<i>Otomotiv</i>	5	3,16
<i>Elektrik ve Elektronik</i>	4	2,53
<i>Sağlık ve Sosyal Hizmetler</i>	4	2,53
<i>Cam, Çimento ve Toprak</i>	3	1,90
<i>Kimya, Petrol, Lastik ve Plastik</i>	3	1,90
<i>Maden</i>	3	1,90
<i>Medya, İletişim ve Yayıncılık</i>	3	1,90
<i>Eğitim</i>	2	1,27
<i>Metal</i>	2	1,27
<i>Spor ve Rekreasyon</i>	1	0,63
<i>Tarım, Avcılık ve Balıkçılık</i>	1	0,63
TOPLAM	158	100,00

* Sektör sınıflandırmasında Mesleki Yeterlilik Kurumunun indeksinden yararlanılmıştır. Erişim Yeri: <http://myk.gov.tr/index.php/tr/ulusal-meslek-standard/182>(Erişim Tarihi: 12.07.2017)

** KOBİ’ler üzerinde yapılan tez çalışmaları “İş ve Yönetim” başlığı altında sınıflandırılmıştır.

İncelenen tezlerin %13,29’u örneklem olarak birden fazla sektörde faaliyet gösteren işletmeleri tercih ederken; %12,03’ü Turizm, Konaklama, Yiyecek-İçecek Hizmetleri sektörünü, %10,13’ü İş ve Yönetim sektörünü tercih etmiştir. Sektör belirtilmeyen teorik olarak tasarlanmış çalışmalar ise %8,23 olarak hesaplanmıştır (Tablo 6).

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yaşanan küreselleşme süreci ve bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte tüm dünyada sanayi toplumundan bilgi toplumuna bir geçiş görülmektedir. Bu gelişmelerle özellikle hem ülkeler hem işletmeler açısından rekabet kavramı eskisine göre daha karmaşık bir kavram olarak algılanmaktadır. Değişen rekabet anlayışıyla, rekabet arenasında başarılı olmak isteyen işletmeler rekabet avantajı yaratan yeni unsurların neler olduğunu, hatta yeni bir yaklaşım olan rekabet üstü olmanın hangi yollarla gerçekleştirilebileceğini araştırarak ana gündem maddesi haline getirmişlerdir. Rekabetin değişen yapısı organizasyon yapılarında ve çalışma biçimlerinde de farklı yaklaşımların ele alınmasına neden olmuştur. İşletmelerin performansını artırma ve rekabette bir adım önde olma çabalarına katkıda bulunmak adına bu konu akademik çalışmalarda da pek çok kez ele alınmıştır.

Çalışma kapsamında stratejik yönetimin önemli konularından biri olan “rekabet” konusunu inceleyen lisansüstü tezler incelenmiştir. İnceleme sonucunda, 2010-2016 yılları arasında en fazla tez çalışmasının 2010 (%23,1) yılında yapıldığı ve bu yılı 2013 (%20) yılının takip ettiği görülmektedir. Genel olarak tezlerin 110 tanesi (%68,75) yüksek lisans, 50 tanesi (%31,25) ise doktora tezidir. Yıllar itibarıyla tez dağılımları incelendiğinde, 2016 yılına

kadar bu konunun yüksek lisans tezlerinde daha fazla çalışıldığı, 2016 yılında ise oranın tersine döndüğü ve doktora tezlerinde daha fazla çalışıldığı belirtilebilir. Dil açısından tezlere bakıldığında, çok büyük bir kısmının Türkçe (%93,1) olduğu görülmektedir. Bu beklenen bir sonuçtur, çünkü Türkiye'deki üniversiteler Türkçe program ağırlıklıdır. Rekabet konusu ile ilgili tezlerin çalışıldığı üniversiteler incelendiğinde, Marmara Üniversitesi'nin (%11,25) birinci sırada yer aldığı ve bu üniversiteyi Dokuz Eylül Üniversitesi'nin (%5,625) takip ettiği görülmektedir. Anabilim dallarına göre bakıldığında, tezlerin yarısından fazlasının İşletme Anabilim Dalında (%68,1) tamamlandığı ve bu anabilim dalını sırasıyla Turizm İşletmeciliği (%8,1), İktisat (%6,3), Uluslararası Ticaret/ Uluslararası Ticaret ve Lojistik (%3,1) Anabilim Dallarının takip ettiği tespit edilmiştir. Tezlerde kullanılan araştırma yöntem ve istatistiksel teknikler incelendiğinde, frekans analizinin (%19,29) en çok kullanılan yöntem olduğu, nicel kestirimsel yöntemlerden korelasyon analizi (%9,52) ve faktör analizinin (%9,52) bu oranı takip ettiği, nitel yöntemlerden ise elmas modeli (%4,29), literatür incelemenin (%3,33) öne çıktığı görülmektedir. Tezlerde kullanılan en yaygın veri toplama aracı anket (%52,8) iken, ikincil verilerden (%19,7) de yararlandığı belirtilebilir. Rekabet ile ilgili kavramlara bakıldığında, tezlerde en sık kullanılan kavramlar rekabet stratejileri (%23,12), rekabet gücü (%19,08), rekabet avantajı (%9,83)'dir. Tezlerde rekabet ile birlikte kullanılan diğer konu ve kavramlar ana tema olarak sınıflandırılıp değerlendirildiğinde sırasıyla en yüksek frekans değerine sahip kavramların performans (%11,43), inovasyon (%7,86) ve kümelenme/dışsal ağlar (%7,14) kavramları olduğu belirtilebilir. İncelenen tezlerde araştırmaya konu olan sektörler incelendiğinde, %13,29'unda örneklem olarak birden fazla sektörde faaliyet gösteren işletmelerin tercih edildiği görülmektedir.

Rekabet, farklı disiplinler tarafından incelenen ve neredeyse her alanda çalışılabilecek multi-disipliner bir kavramdır. Çalışmada da özetle görülebileceği gibi, tez çalışmaları tek bir anabilim dalında ve sektörde yoğunlaşmamış makro açıdan ülkeler, ekonomik pazarlar, uluslararası kuruluşlar incelenmiş, mikro açıdan ise işletmeler araştırma konusuna dâhil edilmiştir. Bilimsel alanda yapılacak çalışmalarda rekabet konusunun popülerliğini sürdüreceği ve yapılacak çalışmalara kaynak olacağı düşünülmektedir.

Türkiye'de literatür incelemesine yönelik olarak yapılan tarama çalışmalarının her geçen gün sayıca arttığı görülmektedir. Birçok farklı alanda tez, makale gibi yazılı kaynakların irdelenmesi, sınıflandırılması ve analizi ile ilgili çalışmalar bulunmaktadır (Öztutgan, 2016: 686). Bu çalışmaya benzer şekilde İşletme ve Yönetim alan yazınında yapılmış tez çalışmalarının değerlendirildiği çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalar iş tatmini (Aksaraylı, 2014); muhasebe (Alkan, 2014; Güngörmüş, 2016); yönetim ve organizasyon (Ayan, 2014; Ünsar ve Ayan, 2013); aile işletmeleri (Arıcıoğlu, vd., 2017); insan kaynakları (Benligiray, 2009); yenilikçilik (Çelik, 2016); çevre (Çakır Sümer, 2009); iletişim (Çilingir, 2017); tüketim davranışı (Dursun ve Gündüz, 2016); örgütsel davranış (Duygulu ve Sezgin, 2015); psikolojik sermaye (Erkmen ve Esen, 2012); toplam kalite yönetimi (İnam ve Koç Tütüncü, 2017); sosyal kaytarma (Kafes ve Kaya, 2017); örgüt kültürü (Özen Kutanis vd., 2015); psikolojik sözleşme (Özdaşlı ve Çelikkol, 2012); işçi sağlığı ve iş güvenliği (Sevinç vd., 2003); sağlık ekonomisi (Şantaş, 2017); zaman ve performans yönetimi (Sarıoğlu Uğur vd., 2017) gibi konuları ele almıştır. Ancak yapılan kapsamlı literatür taraması sonucu "rekabet" konusu ile ilgili bilimsel çalışmaların derlendiği benzer herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu açıdan bu çalışmanın yapılmasına gerek duyulmuş olup, yapılan çalışmanın özgün olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışma ile Türkiye'deki rekabet alanında yapılmış lisansüstü çalışmaların genel bir değerlendirmesinin yapılması amaçlanmıştır. Bu amaçla bu çalışmanın rekabet ile ilgili çalışma yapacak lisansüstü öğrencilere, akademisyenlere kısaca konuyla ilgilenen tüm araştırmacılara çalışmalarının daha özgün ve bilimsel olarak tasarlanabilmesi konusunda yol gösterici olacağı ve alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ortaya konan kategorik değerlendirmeler sonucu araştırmacıların özellikle rekabet ile ilişki kurulabilecek kavramları bir bütün olarak görebilmeleri sağlanmaktadır.

Çalışma kapsamında elde edilen bulgular doğrultusunda rekabet ile ilgili bundan sonra çalışacak araştırmacılara faydalı olacak şekilde aşağıda yer alan şekilde birtakım öneriler geliştirilmiştir.

- Rekabet temalı yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerinde çoğunlukla nicel yöntemlerin tercih edildiği görülmektedir. Daha güvenilir ve derinlemesine bilgi edinmek amacıyla bundan sonra yapılacak tez çalışmalarında nicel ve nitel yöntemlerin birlikte kullanıldığı "karma yöntemler" in tercih edilmesi önerilmektedir.
- Konu ile ilgilenen araştırmacılara çalışmanın bundan sonraki kısmında rekabet ile ilgili yapılmış, alan yazında yer alan Türkçe ve yabancı makalelerin benzer şekilde incelenmesi önerilebilir. Diğer taraftan araştırmacılar

rekabet ile ilgili olan makalelerin ya da tezlerin kaynakça bölümlerini derleyerek bibliyometrik bir çalışma yapabilirler.

- Bu araştırma Türkiye’de yapılmış ve YÖK Ulusal Tez Merkezi tarafından erişime açık şekilde elde edilen lisansüstü tezler ile sınırlandırılmıştır. Bu sınırın genişletilerek yabancı literatürde yapılmış rekabet konulu tezler ile Türkiye’de yürütülen lisansüstü tezlerin sistematik olarak karşılaştırması yapılabilir.
- Rekabet konusu ile ilgili yapılmış tüm çalışmaların yer alacağı bir meta analiz çalışması yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Aker, D.A. (1989). “Managing Assets and Skills: The Key to a Sustainable Competitive Advantage”, *California Management Review*, 31(2), 91-106.
- Aksaraylı, M.F. (2014). “Türkiye’de İş Tatmini Konusunda Yapılan Lisansüstü Tezlerin Tematik Açıdan Analizi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(35), 666-680.
- Alkan, G. (2014). “Türkiye’de Muhasebe Alanında Yapılan Lisansüstü Tez Çalışmaları Üzerine Bir Araştırma (1984-2012)”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 61, 41-52.
- Arıcıoğlu, M.A., Gökce, Ş. ve Erdiren Çelebi, M. (2017). “Aile İşletmelerinin Sorunları ve Çözümlerine Akademik Yaklaşım: Lisansüstü Tezler Bağlamında Bir İnceleme”, *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 59-72.
- Arslan, R. (2008). “Türk Bankacılık Sisteminde Rekabet Stratejileri ve Yayılım Süreci”, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, ½, 125-141.
- Ayan, A. (2014). “An Evaluation of Postgraduate Thesis in the Field of Management and Organization in the Scope of Aviation Management”, *The 2nd International Aviation Management Conference*, 16 Nisan 2014, Ankara, 64-70.
- Bakır, N.O. (2013). “Pazarlama Alanında Yapılan Doktora Tezlerinin Kategorik Olarak Değerlendirilmesi (1994-2012)”, *Öneri Dergisi*, 10(40), 01-13.
- Barney, J. (1991). “Firm Resources and Sustained Competitive Advantage”, *Journal of Management*, 7(1), 99-120.
- Barney, J.B. (1995). Looking Inside For Competitive Advantage”, *Academy of Management Executive*, 9(4), 49-61.
- Benligiray, S. (2009). “Türkiye’de İnsan Kaynakları Yönetimi Alanında Yapılan Lisansüstü Tezler Ve Bu Tezlerde İncelenen Temaların Analizi: 1983-2008 Dönemi”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 4(1), 167-197.
- Birch, L.C. (1957). “The Meanings of Competition”, *The American Naturalist*, 91(586), 5-18.
- Büyükkız, K. K. (2014). “Yabancılar Türkçe Öğretimi Alanında Hazırlanan Lisansüstü Tezler Üzerine Bir İnceleme”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(25), 203-213.
- Çakır Sümer, G. (2009). “Türkiye’de Yerel Yönetimler Yazınında Çevre: Lisansüstü Tezler Üzerinden Bibliyografik Bir İnceleme”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 10(2), 57-72.
- Çelik, N. (2016). “Yenilikçilik Konusunda Yapılan Doktora Tezlerinin İçerik Analizi Yöntemiyle Değerlendirilmesi”, *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 2(1), 29-42.
- Çilingir, A. (2017). “İletişim Alanında İçerik Analizi Yöntemi Kullanılarak Yapılan Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri Üzerine Bir İnceleme”, *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(1), 148-160.
- Çivi, E. (2001). “Rekabet Gücü: Literatür Araştırması”, *Yönetim ve Ekonomi*, 8(2), 21-38.
- Çoşkun, İ., Dündar, Ş. ve Parlak, C. (2014). “Türkiye’de Özel Eğitim Alanında Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (2008-2013)”, *Ege Eğitim Dergisi*, 15(2), 375-396.

- Day, G.S. ve Wensley, R. (1988). "Assessing Advantage: A Framework for Diagnosing Competitive Uperiority", *Journal of Marketing*, 52(2), 1-20.
- De Bono, E. (2000). *Rekabet Üstü (Sur/Petition)*, O. Özel (Çev.), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Dursun, İ. ve Gündüz, S. (2016). "Türkiye’de Sorumlu Tüketim Davranışı Üzerine Araştırmalar: Ulusal Makaleler ve Lisansüstü Tezler Üzerine Bir Derleme", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(4), 1365-1391.
- Duygulu, E. ve Sezgin, O. B. (2015). "Türkiye’de Örgütsel Davranış Yazını Doktora Tezlerine Yönelik Bir İnceleme", *İş ve İnsan Dergisi*, 2(1), 13-25.
- Erkmen, T. ve Esen, E. (2012). "Psikolojik Sermaye Konusunda 2003-2011 Yıllarında Yapılan Çalışmaların Kategorik Olarak İncelenmesi", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(19), 89-103.
- Ford, D., Hakansson, H. (2013). *Competition In Business Netwoks*, *Industrial Marketing Management*, 42, 1017-1024.
- Güngörmüş, A.H. (2016). "Türkiye’de Muhasebe Standartlarına Yönelik Yazılan Yüksek Lisans ve Doktora Tez Çalışmaları Üzerine Bir Araştırma", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25, 347-362.
- Hazır Bıkmaz, F., Aksoy, E., Tatar, Ö. ve Atak Altınyüzük, C. (2013). "Eğitim Programları ve Öğretim Alanında Yapılan Doktora Tezlerine Ait İçerik Çözümlemesi (1974-2009)", *Eğitim ve Bilim*, 38(168), 288-303.
- İnam, Ö. ve Koç Tütüncü, S. (2017). "Türkiye’de Sağlık Alanında Toplam Kalite Yönetimi Konusunda Yapılmış Tez Profillerinin İncelenmesi (2012-2016)", *IGUSABDER*, 2, 109-122.
- Kafes, M. ve Kaya, Ş.D. (2017). "Sosyal Kaytarma Davranışı Üzerine Yapılmış Çalışmaların İncelenmesi", 4(11), 227-245.
- Karadağ, R. (2014). "Okuma İlgisi, Tutumları ve Alışkanlığı Konusunda Yapılmış Çalışmaların Lisansüstü Tezlere Dayalı Analizi: YÖK ve PROQUEST Veri Tabanları Örneklemi", *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35, 1-17.
- Kaytez, N. ve Durualp, E. (2014). "Türkiye’de Okul Öncesinde Oyun İle İlgili Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi", *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2, 110-122.
- Koç, M. ve Bozkurt, O.B. (2014). "Ulusların Rekabet Üstünlüğü ve Elmas Modeli Üzerine Bir Değerlendirme, İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi", 2(3), 85-91.
- Lau, R.S.M. (2002). "Competitive Factors and Their Relative Importance in the US Electronics and Computer Industries", *International Journal of Operations & Production Management*, 22(1), 125-135.
- Mia, L., Clarke, B. (1999). "Market Competition Management Accounting Systems and Business Unit Performance", *Manegement Accounting Research*, 10, 137-158.
- Oruç, Ş. ve Ulusoy, K. (2008). "Sosyal Bilgiler Öğretimi Alanında Yapılan Tez Çalışmaları", *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 121-132.
- Özdaşlı, K. ve Çelikkol, Ö. (2012). "Psikolojik Sözleşme: Kavramsal Çerçeve ve Bir İçerik Analizi", *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(7), 141-154.
- Özen Kutanis, R., Özsoy, E., Karakiraz, A., Aras, M., Erol, E. ve Uslu, O. (2015). "Örgüt Kültürü Çalışmalarının Yöntem ve Kapsam Bakımından İncelenmesi: Lisansüstü Tezler Üzerinden Bir İnceleme", *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 123-142.
- Öztutgan, Z. (2016). "Türkiye’de Gitar Alanında Yapılan Lisansüstü Tezlerin Analizi ve Değerlendirilmesi", *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, XIII(I), 684-708.
- Porter, M.E. (1980). *Competitive Strategy: Techniques for Analizing Industries and Competitors*, USA: The Free Press.
- Porter, M.E. (2008). *On Competition, USA: A Harvard Business Review Book*.

- Rodriguez, M.A., Ricart, J. E. ve Sanchez, P. (2002). "Sustainable Development and the Sustainability of Competitive Advantage: A Dynamic and Sustainable View of the Firm", *Creativity and Innovation Management*, 11(3), 135-146.
- Sarıoğlu Uğur, S., Soba, M., Temel, E. ve Soba, Ş. (2017). "Zaman ve Performans Yönetimi ile İlgili Türkiye'de Yapılan Tezler (2010-2017) Üzerine Nitel Bir Bakış", *International Conference on "Scientific Cooperation for the Future in Economics and Administrative Sciences"*, 6-8 Eylül 2017, Thessaloniki, Greece, 362-369.
- Schuler, R.S. ve Jackson, S.E. (1987). "Linking Competitive Strategies With Human Resource Management Practices", *The Academy of Management Executive*, 1(3), 207-219.
- Senge, P.M. (1990). "The Leader's New York: Building Learning Organization", *Sloan Management Review*, 7-23.
- Seviçin, A. (2009). "Sürdürülebilir Rekabet Üstünlüğü" Kavramı Üzerine Bir İnceleme", *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(10), 171-185.
- Seviçin, L., Aydın, F. ve Yıldırım, O. (2003). "İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Konularında Türkiye'de 1985-2001 Yılları Arasında Yapılmış Lisans Üstü Tezlerine Yönelik İçerik Analizi", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 87-98.
- Şahin, D., Calp, Ş., Bulut, P. ve Kuşdemir, Y. (2013). "Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Bilim Dalında Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Çeşitli Kriterlere Göre İncelenmesi", 5(3), 187-205.
- Şahin, M., Gögebakan Yıldız, D. ve Duman, R. (2011). "Türkiye'deki Sosyal Bilimler Eğitimi Tezleri Üzerine Bir Değerlendirme", *Sosyal Bilimler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 96-121.
- Şantaş, F. (2017). "Sağlık Ekonomisi Alanında Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi", *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(19), 85-93.
- Tarman, B., Acun, İ. ve Yüksel, Z. (2010). "Sosyal Bilimler Eğitimi Alanındaki Tezlerin Değerlendirilmesi", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(3), 725-746.
- Topallı, N. ve Mercan, B. (2016). "Rekabet Kavramına Yeni Bir Alternatif Yaklaşım: Sistemik Rekabet", *International Conference on Eurasian Economies*, 29-31 Ağustos 2016, Macaristan, 856-863.
- Ünsar, A.S. ve Ayan, A. (2013). "Türkiye Cumhuriyeti Üniversitelerinde Türk Dünyası Ülkelerine Yönelik Olarak Yönetim ve Organizasyon Alanında Yazılan Lisansüstü Tezlerinin Genel Bir Değerlendirilmesi", *Akademik Bakış Dergisi*, 36, 1-19.
- Wright, R., (2010). *Competitiveness and Changing Patterns of Embeddedness in Romania*, *Competitiveness Review: An International Business Journal*, 20(2), 126-138.